

Peter Biström, Kalle Elo, Tapio Klaavo
Ismo Risku ja Hannu Sihvonon

Lakisääteiset eläkkeet

Pitkän aikavälin laskelmat 2007

Raportissa esitetään Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmat lakisääteisten eläkemenojen ja keskimääräisen eläketason kehityksestä. Yksityisen alojen työeläkelakien osalta raportti sisältää myös rahoituslaskelman, jonka keskeisimpiä tuloksia ovat TyEL-maksun ja -varojen kehitys.

Varsinaisen raportin laskelmissa eläkelainsäädännön ja muut säännökset pysyvät muuttumattomina laskentajakson loppuun saakka. Raportin liitteenä esitetään kuitenkin kaksi laskelmaa, jotka poikkeavat vallitsevasta lainsäädännöstä. Näissä laskelmissa ratkaistaan kiinteä maksutaso, joka vuodesta 2008 sovellettuna riittää työeläkemenojen rahoittamiseen pysyvästi.

Peruslaskelman väestökehitys seuraa vuoteen 2040 Tilastokeskuksen keväällä 2007 julkaisemaa ennustetta, tästä eteenpäin väestöennustetta on jatkettu Eläketurvakeskuksessa. Ennusteen mukaan 62-vuotiaiden eliniän odote nousee nykyisestä 22 vuodesta vuoteen 2030 mennessä 3,5 vuotta ja vuoteen 2075 runsaat seitsemän vuotta. Työikäisen väestön määrä supistuu 2030-luvun alkuun asti mutta ei siitä eteenpäin. Vanhushuoltosuhte lähes kaksinkertaistuu nykyisestä neljänneksen tasosta vuoteen 2030 mennessä, minkä jälkeen se kasvaa vielä hitaasti.

Peruslaskelmassa työllisyysasteen oletetaan nousevan vuoden 2006 69 prosentin tasosta 71 prosenttiin vuonna 2025 ja 72 prosenttiin laskentajakson loppupuolella. Työllisyyden paranemisen taustalla on työttömyyden aleneminen ja eläkkeellesiirtymisiän myöhentyminen. Eläkkeellesiirtymisiän odotteen oletetaan nousevan vuoden 2005 eläkeuudistusta edeltävältä 59 vuoden tasolta kolme vuotta, ja nykyisin vallitsevalta tasolta 2,4 vuotta laskentajakson loppupuolelle tultaessa. Elinajan ja eläkkeellesiirtymisiän odotteiden kasvu merkitsee, että laskentajakson lopussa keskimääräinen eläkkeellä oloaika on lähes viisi vuotta nykyistä pi-

dempi. Peruslaskelmassa reaalin ansiotason kasvuvauhti on 1,75 prosenttia vuodessa ja reaalin eläkevarojen tuotto on 4,0 prosenttia vuodessa.

Vanhuus- ja leskeneläkkeiden suuruus sopeutetaan 62 vuotta täyttäneiden elinajan odotteen muutokseen elinaikakertoimen avulla. Vuonna 2025 elinaikakertoimen arvo on 0,9 ja laskentajakson lopussa vuonna 2075 se on vajaa 0,8.

Koko talouden työeläkemenot kasvavat suhteessa palkkasummaan nykyisestä lähes 23 prosentista runsaaseen 34 prosenttiin 2030 mennessä, tämän jälkeen eläkemenoprosentti alenee neljä prosenttiyksikköä laskentajakson loppuun mennessä. Työeläkemenojen kasvu on seurausta vanhuuseläkemenon kasvusta. Lakisäätteiset kokonaiseläkemenot ovat nykyisin 11 prosenttia BKT:sta, korkeimmillaan osuus nousee runsaaseen 15 prosenttiin 2030-luvulla. Tämän jälkeen eläkemenojen BKT-osuus alenee laskentajakson loppuun mennessä kaksi prosenttiyksikköä.

Laskentajakson aikana keskimääräisen eläkkeen ostovoima lähes kolminkertaistuu 1 200 eurosta runsaaseen 3 000 euroon. Työeläkeosan ostovoima kasvaa ansiotason kasvun myötä. Kansaneläkeosan suuruus sen sijaan pysyy koko laskentajakson ajan lähellä 200 euroa. Suhteessa keskipalkkaan keskimääräinen eläke nousee vielä 2020-luvun alkuun saakka työeläkelakien voimaan tulon vuoksi. Tästä eteenpäin suhteellinen eläketaso alenee. Tärkeimpiä syitä ovat elinaikakerroin ja ansiotasoa hitaammin kasvava kansaneläkeindeksi. 2030-luvun alkupuolella keskimääräisen eläkkeen ja ansiotason suhteessa on palattu nykytasolle. 68-vuotiaiden suhteellinen eläketaso nousee vielä vajaan kymmenen vuoden ajan, jonka jälkeen se kääntyy alaspäin elinaikakertoimen vaikutuksesta.

TyEL-maksu nousee nykyisestä 21 prosentin tasosta 2030-luvun alkuun mennessä runsaat neljä prosenttiyksikköä, jonka jälkeen maksu ei enää juurikaan muutu. Samaan aikaan TyEL:n eläkemeno nousee 12 prosenttiyksikköä. TyEL-varat kasvavat suhteessa palkkasummaan 2030-luvun alkuun saakka. Nykyisin varat ovat 1,8 kertaa palkkasumma ja vuonna 2030 2,4-kertaiset. Tämän jälkeen varojen suhde palkkasummaan ei muutu paljoakaan.

Nykyiseen maksutasoon verrattuna TyEL-maksun korotustarve on vajaa kolme prosenttiyksikköä, jos maksutasoa nostetaan välittömästi. Koko työeläkejärjestelmän tasolla kokonaismaksutason korotustarve on alle prosentti työtuloista. Vuonna 2005 kaikkien työeläkkeiden rahoittamiseksi kerätty kokonaismaksutulo oli 26,6 prosenttia työtuloista.

Raportissa tutkitaan tulosten herkkyyttä muutamien väestö- ja talousoletusten suhteen. Elinajan odotteen kehityksellä ei ole merkittävää vaikutusta eläkemenoihin tai maksuihin. Se vaikuttaa kuitenkin elinaikakertoimeen ja siten eläketasoihin. Jos kaikki 63 vuoden ikään asti työelämässä jatkaneet olisivat töissä 68 vuoden ikään asti, nähtävissä oleva työeläkemenojen nousu lykkäytyisi viidellä vuodella. Taso jolle menoprosentti lopulta nousee, ei kuitenkaan riipu vanhuuseläkkeen aloittamisistä, sen sijaan keskimääräinen etuustaso on pitkällä aikavälillä riippuvainen siitä milloin vakuutatut siirtyvät vanhuuseläkkeelle.

Peruslaskelman mukaan TyEL-maksun nostotarve on runsas neljä prosenttiyksikköä 2030-luvun alkuun mennessä. Viiden prosentin reaalityttö merkitsisi, että TyEL-maksun nostotarve

olisi runsas prosenttiyksikkö. Kolmen prosentin reaalityttö sen sijaan merkitsisi, että TyEL-maksua olisi nostettava 2030-luvun alkuun mennessä runsaalla kuudella prosenttiyksiköllä.

TyEL:n rahoitustekniikkaa muutettiin vuoden 2007 alusta lähtien siten, että sijoitustuottojen avulla tehtäviä vanhuuseläkevastuun korotuksia voidaan kohdentaa ikäkohtaisesti. Kaikille vakuutetuille tasaisesti toteutettavat vastuuvelan korotukset olisivat voineet johtaa siihen, että TyEL-maksu nousisi tarpeettoman korkealle samaan aikaan kun eläkevastuut ja varat paisuvat. Kohdentamalla korotukset vanhoille vältytään tältä ongelmalta.

Peruslaskelmassa kansaneläkkeet seuraavat puolittain hintatason ja puolittain ansiotason muutosta. Laskentajakson aikana kansaneläkemenojen BKT-osuus puolittuu vajaasta kahdesta prosentista vajaaseen prosenttiin, vaikka samaan aikaan väestöllinen vanhushuoltosuhte kaksinkertaistuu. Puhdas hintaindeksi merkitsisi kansaneläkemenon BKT-osuuden kutistumista laskentajaksolla puoleen prosenttiyksikköön. Täysi ansiotasoindeksi vuodesta 2012 lähtien merkitsisi sen sijaan kansaneläkkeiden BKT-osuuden lievää kasvua laskentajakson aikana. Nykyisin kansaneläkkeet muodostavat noin 15 prosenttia lakisääteisistä eläkkeistä. Täydestä ansioindeksistä huolimatta kansaneläkkeiden osuus eläkkeensaajien eläketuloista supistuisi vakuutettujen ikärakenteen vuoksi.

Eläketurvakeskuksen edellinen pitkän aikavälin raportti julkaistiin vuonna 2004. Näkemys työeläkemenoprosentin kehityksestä 2030 luvulle saakka on muuttunut vain vähän. Pidemmällä aikavälillä eläkemenoprosentti jää kuitenkin uuden laskelman mukaan yli kaksi prosenttiyksikköä edellisen laskelman tasoa matalammaksi. Korkeamman syntyvyyden ja maahanmuuton takia palkkasumman kasvu pitkällä aikavälillä on uudessa laskelmassa vuoden 2004 laskelmaa suurempi. TyEL-maksun pitkän aikavälin taso on uudessa laskelmassa runsas kaksi prosenttiyksikköä matalampi kuin vuoden 2004 laskelmassa. Uudessa laskelmassa eläkevarojen reaalityttö on neljä prosenttia eli puoli prosenttiyksikköä vuoden 2004 laskelmaa enemmän.

Lisätietoja:

Ismo Risku

Sähköposti: ismo.risku@etk.fi

Puhelin: 010 751 2566

Aineistotilaukset:

aineistotilaukset@etk.fi

ISSN 1238-5948

ISBN 978-951-691-087-4 (PDF)

ISBN 978-951-691-086-7 (sid.)